

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנו עמוד ב - קנז עמוד א

משנה. מחתכין את הדלועין לפני הבהמה, ואת הנבלה לפני הכלבים, רבי יהודה אומר: אם לא היתה נבלה מערב שבת - אסורה, לפי שאינה מן המוכן.

גמרא. איתמר (ער"ל שח"ז סימן) אמר עולא: הלכה כרבי יהודה. (ושמואל אמר: הלכה כרבי שמעון.) ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה מדכרכי דזוזי דרב אסר ושמואל שרי ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה. כי הא דלוי כי הווי מיייתי טריפתא לקמיה ביומא טבא לא הווי חזי לה אלא כי יתיב אקילקליתא. דאמר: דילמא לא מתכשרא, ואפילו לכלבים לא חזיא. ושמואל אמר: הלכה כרבי שמעון. ואף זעירי סבר הלכה כרבי שמעון דתנן: בהמה שמתה - לא יזיזנה ממקומה, ותרגמא זעירי: בבהמת קדשים, אבל בחולין - שפיר דמי. ואף רבי יוחנן אמר: הלכה כרבי שמעון. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והא אמר רבי יוחנן: הלכה כסתם משנה, ותנן: אין מבקעין עצים מן הקורות, ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב! - רבי יוחנן, ההוא - כרבי יוסי בר יהודה מתני לה. תא שמע: מתחילין בערימת התבן, אבל לא בעצים שבמוקצה! - התם בארזי ואשוחי, דמוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה. תא שמע: אין משקין ושוחטין את המדבריות, אבל משקין ושוחטין את הבייתות! - רבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח, בית שמאי אומרים: מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין, ובית הלל אומרים: מסלק את הטבלה כולה ומנערה. ואמר רב נחמן: אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה, ובית הלל כרבי שמעון. פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: בכל השבת כולה הלכה כרבי שמעון, לבר ממוקצה מחמת מיאוס, ומאי ניהו - נר ישן. וחד אמר: במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כרבי שמעון, לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו - נר שהדליקו בה באותה שבת. אבל מוקצה מחמת חסרון כיס - אפילו רבי שמעון מודה, דתנן: כל הכלים ניטלין בשבת, חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף מד עמוד ב

אמר עולא, מתיב רבי אליעזר: מוכני שלה, בזמן שהיא נשמטת - אין חבור לה, ואין נמדדת עמה, ואין מצלת עמה באהל המת, ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות. הא אין עליה מעות - שריא, אף על גב דהווי עליה בין השמשות! - היא רבי שמעון היא, דלית ליה מוקצה, ורב כרבי יהודה סבירא ליה.

רש"י מסכת שבת דף מד עמוד ב

היא ר' שמעון היא - ומיהו, מעות לא חזו מידי, ומודה ר' שמעון דעודן עליו - אסור.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף מה עמוד ב

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אמרו הלכה כרבי שמעון. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והא בעא מיניה ההוא סבא קרויא, ואמרי לה סרויא, מרבי יוחנן: קינה של תרנגולת מהו לטלטולי בשבת? - אמר ליה: כלום עשוי אלא לתרנגולין? - הכא במאי עסקין - דאית ביה אפרוח מת. הניחא למר בר אמימר משמיה (דרב) +מסורת הש"ס: [דרבא] + דאמר: מודה היה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין, אלא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא. דאמר: חלוק היה רבי שמעון [אפילו] בבעלי חיים שמתו, שהן מותרין, מאי איכא למימר? - הכא במאי עסקין - בדאית ביה ביצה. - והאמר רב נחמן: מאן דאית ליה מוקצה - אית ליה נולד, דלית ליה מוקצה - לית ליה נולד! - דאית ביה ביצת אפרוח. כי אתא רב יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהודה, ורבי יהושע בן לוי אמר: הלכה כרבי שמעון. אמר רב יוסף: היינו דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אמרו הלכה כרבי שמעון. אמרו - וליה לא סבירא ליה.

רש"י מסכת שבת דף מה עמוד ב

הניחא למר כו' דאמר מודה היה ר' שמעון - דאף על גב דאמר מחתכין הנבלה לפני הכלבים - הני מילי במסוכנת, דדעתיה עלה מאתמול לכלבים, אבל מודה הוא בבעלי חיים, כלומר בבריאים שמתו, שאסורין - שפיר קתרת, דלר' שמעון גופיה לא חזי לכלבים.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף מו עמוד א

אמר רב יהודה: שרגא דמשחא - שרי לטלטולה, דנפטא - אסור לטלטולה. רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: דנפטא נמי שרי לטלטולה. (דהואיל וחזי לכסות ביה מנא). רב אויא איקלע לבי רבא, הוה מאיסן בי כרעיה בטינא, אתיבי אפוריא קמיה דרבא. איקפד רבא, בעא לצעוריה. אמר ליה: מאי טעמא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו שרגא דנפטא נמי שרי לטלטולה? אמר ליה: הואיל וחזיא לכסויי בה מנא. - אלא מעתה כל צורות שבחצר מטלטלין, הואיל וחזיא לכסויי בהו מנא! - אמר ליה: הא - איכא תורת כלי עליה, הני - ליכא תורת כלי עליה.

רש"י מסכת שבת דף מו עמוד א

אבל בנפטא - דמסרח, אפילו ר' שמעון מודה דלא חזי אלא למלאכתו.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף מו עמוד ב - מז עמוד א

אלא אמר רבא: הנח לנר שמן ופתילה - הואיל דנעשה בסיס לדבר האסור.

רש"י מסכת שבת דף מז עמוד א

לדבר האסור - לשלהבת, דבכי האי מוקצה מודה ר' שמעון שהכלי טפל לשלהבת בעודה בו, ולא משום דחייש לכבייה.

תוספות מסכת שבת דף לו עמוד א

הא ר' שמעון - דלית ליה מוקצה אלא מוקצה מחמת חסרון כיס ודוקא לצורך גופו או מקומו הוא דשרי אבל מחמה לצל מודה ר"ש דאסור דתנן בפרק כל הכלים (לקמן דף קכב): נוטל אדם את הקורנס לפצע בו את האגוזים קורדום לחתוך בו דבילה אבל מחמה לצל אסור וכו' שמעון היא מדקתני סיפא מחט של יד ליטול בו את הקוץ ובהנחנקין (סנהדרין דף פד): מוקי לה כר' שמעון ובשילהי האורג (לקמן קז). נמי מוכח מינה דמפיס מורסא מותר לכתחילה וההיא דמפיס מורסא מוקמא כר"ש בריש פ' ח' שרצים (לקמן דף קז): ובפ' בתרא (לקמן קנז). נמי פשיטא לן דמתניתין דכל הכלים אתיא כר"ש דקאמר דבמוקצה מחמת חסרון כיס מודה ר"ש דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה וגבי מכבדות של תמרה (דף קכד): דפריך אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אלעזר אף של תמרה ואי שרי ר"ש אף מחמה לצל מאי קושיא דילמא ר' אלעזר כר"ש ס"ל.

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף מ עמוד א - מ עמוד ב

והא בעא מיניה רבי שמעון בר רבי מרבי: פצעילי תמרה לרבי שמעון מהו? אמר לו: אין מוקצה לרבי שמעון אלא גרוגרות וצמוקין בלבד.

רש"י מסכת ביצה דף מ עמוד ב

אלא בגרוגרות וצמוקין - שהן מתחלה ראויין לאכילה, והוא דחה אותן בידים להעלותן ליבשן, ושוב אינן ראויין עד שייבשו, אבל אלו - לא דחה אותן בידים, ואיכא דאכיל מניהו, הכי קא סלקא דעתיה: מדפריש ליה מילתיה דרבי שמעון - אלמא כר' שמעון סבירא ליה.

רש"י מסכת ביצה דף לג עמוד א

והלכתא כו' - הך הלכתא אליבא דמאן דאית ליה מוקצה אקבע, אבל אנן כרבי שמעון סבירא לן, בין במוקצה בין בדבר שאינו מתכוין, וכרבי יהודה במכשירי אוכל נפש - וכולהו שרו: בין חזרא, בין סמיכת קדרות והקפת חביות ומדורתא וקדרה, וכל האמוראים שאסרו את אלו למעלה - תלמידי דרב הוו, ורב סבר לה כרבי יהודה במוקצה, ואנן קיימא לן כרבי שמעון.

רבינו חננאל מסכת ביצה דף מ עמוד ב

מיהא שמעינן דכל מידי דחזי לאינש דעתיה עילויה ואפילו הא דאמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה^ד קיימא לן כרבי ותורי דרידיא ותמרי דעסקא באנו למחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון הא בהדיא קיימא לן הלכתא כרבי שמעון ואף על פי דביום טוב קיימא לן כרבי יהודה הני מילי כגון נולד ומוקצה מחמת איסורו וכיוצא באלו אבל הני כולו שרי ביום טוב:

רי"ף מסכת ביצה דף כב עמוד א

ופרקין אמר לך רב נחמן גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים מוקים להו לב"ה כר"ש גבי יום טוב דסתם לן תנא כרבי יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב מוקים להו לב"ה כרבי יהודה וכיון דאשכחן לרב נחמן דסבירא ליה ביום טוב כר' יהודה ממילא שמעינן דעז לחלבה ורחל לגיזתה וכו' כולהו לרב נחמן ביום טוב אסירי ומשקלא וטריא דגמרא נמי שמעינן דהלכה כרבי יהודה ביום טוב דקאמרי' ואלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמיהו דב"ש מוקצה הוא כלומר דבר ידוע הוא כי המוקצה אסור ועוד אמרינן לקמן תניא אחרים אומרים ר' אלעזר אומר ביצה תאכל היא ואמה במאי עסקין אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה פשיטא היא ואמה שריא ואלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסירא דאלמא הכין היא הלכתא ולענין בייתות ומדבריות נמי הכי סבירא לן כסתם מתניתין וכדפרש תנא קמא דברייתא דאמר אלו הן מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה בייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום ורבי דאמר אלו ואלו בייתות הן לית הלכתא כוותיה דלא קי"ל דהלכתא כרבי אלא לגבי יחיד אבל לגבי רבים לא והוו להו מדבריות דאין באות ולנות בתוך התחום מוקצות דלאו דעתיה עלייהו דהא אינן באות בתוך התחום

המאור הקטן מסכת ביצה דף א עמוד א - ב עמוד א בדפי הרי"ף

והא דאמרינן בגמ' בטעמיה דר"נ שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה סתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים י"ט דקיל ואתי לזלזולי בה סתם לן תנא כר' יהודה כדתנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב ואף על גב דאיכא למדחי' לההוא מתני' ולאוקומה בארזי ואשוחי דהוו להו קורות מוקצות מחמת חסרון כיס וכן קורה שנשברה ביום טוב לפי שאין אדם יושב ומצפה אימתי תשבר קורתו הא תנן תוב אין משקין ושוחטין המדבריות סתמא ודאי כר' יהודה מיהא איכא לאקשווי' עלה מההיא דאמר רבא בפ' יום טוב מי איכא מידי דשבת שרי וביוה"כ אסור ה"נ מי איכא מידי דשבת שרי וביו"ט אסור והכי קי"ל הלכתא בשבת כר"ש וביו"ט כרבי יהודה. הריני מוסר לך כלל גדול בתורת המוקצה כדי שתסתלק הקושיא הזו מעליך כל מוקצה שבא על דבר שהנאתו על ידי מלאכה או מעשה המותר ביום טוב ואסור בשבת כגון בקוע עצים הקורות וכגון אין מסיקין בשברי כלים וכגון שחיטת המדבריות וכגון עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרדיא זו היא מוקצה שאסור ביום טוב כרבי יהודה ומאליו הוא נאסר בשבת משום מלאכה דאית ביה דהיא בקוע עצים וההיסק בשברי כלים והשחיטה למדבריות ולעז ולרחל ולתרנגולת ולשוורים ואין אנו צריכין לאוסרם בשבת משום מוקצה בלבד וכל מוקצה שבא על דבר שדרך הנאתו בלא שום מלאכה ומעשה האסורים בשבת ואין בו שום איסור אלא משום מוקצה בלבד כגון להגביה מעל השולחן עצמות וקליפין

שמתחלת השבת היו מוכנים לאדם אגב אמן ולא היו מוכנים לבהמה שמוכן לאדם אינו מוכן לבהמה ועכשיו שנתפרקו העצמות מן הבשר (ומן) הקליפות מן הפירות נעשו ראויין לבהמה אלא שהן מוקצין וכגון חיתוך נבילה לפני כלבים וכגון תמרי דעיסקא **זה מוקצה שמוטר בשבת כר"ש ואין צריך לומר ביום טוב ומכאן אתה למד לכל דיני מוקצה האמורים בשבת וי"ט** והרבה מהם שלא נשמר בהם הרי"ף ז"ל ובסוף מסכתא זו תמצא מהם בכלל דבריו שכתב ממילא שמעי' דה"מ דאינון עז לחלבה וכו' דכולהו ביום טוב אסירי ומאי דחזי מיניהון למיכל מיניה בשבת כגון תמרי דעיסקא שרי למיכל מיניה בשבת אלמא בשבת שרי למיכל תמרי דעיסקא ולא ביום טוב ועוד שנה בענין הזה בפ' ואמר כולהו לר"נ ביום טוב אסירי וצריך אתה להזהר בדיני המוקצה בכלל דברי הרי"ף ז"ל שלא שם אל לבו ההפרש שהפרשנו בו והוא נכון וברור.

כתוב שם לראב"ד מסכת ביצה דף א עמוד א

במאור שם. כתוב שם: ואף על גב דאיכא למדחייא לההיא מתניתין ולאוקומה בארזי ואשוחי וכו' אמר אברהם: כל זה שקר ואין בו מועיל שהרי הקשה מזו המשנה לרבי יוחנן בסוף שבת [דף קנו ב; קנז א] ואוקמה כרבי יוסי ב"ר יהודה דלא מתוקמא ליה בארזי ואשוחי כדאוקים למתניתין [ביצה דף ל א] דרישא, דהא פרישו לה לרישא מן הסוואר של קורות דהיינו מוקצה מחמת חסרון כיס. וסיפה דקתני: ולא מן הקורה שנישברה ביום טוב, אם איתא דבארזי ואשוחי מיירי הוה ליה למימר ואפילו [נשברו] ביום טוב ומשום הכי איצטריך לאוקומה [כיחידאה. וסתמא דמדבריות [דף מ א] נמי רבי שמעון] מודה בה דכרוגרות וצמוקים דמו אף על גב דאקשו מינה לרבי יוחנן ולא תריץ הכי, ההיא משום דלרבי יוחנן אין שום מוקצה לרבי שמעון אלא שמן שבנר וכעין שמן שבנר הואיל והוקצה למצותו. מיהו אנן אפילו בגרוגרות וצמוקים נמי ובמדבריות דדמי להו יש מוקצה. והא דקשיא ליה מי איכא מידי דבשבת שרי וביום טוב אסור. מאי קושיא דילמא לרב נחמן הכי נמי דהא בפרק משילין [דף לה: לו א] איכא נמי כי האי מלתא בהנהו בעיי. **מיהו רב אחא ז"ל. ובעל ההלכות לא השגיחו בדבר נחמן דהכא והכא אין מוקצה כרבי שמעון.** והנך פלוגאטא דאפליג האי בבקוע עצים במוקצים ובשחיטת תרנגולת והסקת שברי כלים והדומה להם כבר נמצאו בבלזאי סחבות הזכרונות אשר כתבנו בנעורנו מפי מלמדנו ולא נתחוורו כהוגן. והביצה תקשה עלינו. גם כל הדברים כלם אינם מחוורים שהרי איסורי שבת באותם הדברים אין משום מוקצה ואם שחט בשוגג מותר בשבת וביום טוב אסור כדעת רב נחמן והדר קושיין לדוכתיה. אלא הדרך הישר בעיני שלא להתמיה על דברי רב נחמן כמו שאפרש. ותחלה אומר שלא תהא סבור דבית הלל ורבי שמעון אית להו הכא לקולא והכא לחומרא דמאן דשרי שרי בתרוייהו ומאן דאסר [אסר] בתרוייהו. ולישנא דגמרא הכי מוכח דהא לא אקשי' לבית הלל הכא אית להו מוקצה והכא לית להו, אלא אקשינן לרבי דסתם מתניתין היכי מזכי שטרא לבי תרי. ושני ליה: אין, ודאי לבית הלל לית להו מוקצה כלל כרבי שמעון אלא רבי היא ובעי לסתומה למלתיה ולא לפרסומא ביום טוב כי היכי דלא ליזלזלו בה. **ורובא דעלמא כי חזו מתינתין הכא לחומרא מחמרו ביה ואי חזו גבי שבת לקולא אי עבדי לקולא לא נפיק מינה חורבא. מיהו מאן דבקי בהלכה למעשה עביד הכא והכא לקולא. וממי שהוא בקי אין חורבא יוצאה שהוא יודע העיקר ויודע שלא סתם ביום טוב להחמיר אלא לשאינן בקיין.** זה הדרך נ"ל בדברי רב נחמן וראוי לסמוך עליו. וביצה מכל מקום אסורה כאן וכאן, ואפילו בטלטול ואפילו בתרנגולת העומדת לאכילה כדברי רבה ורב יוסף ורבי יצחק. וטעמא דמלתא משום דאית למיכלה. ומשקין שזבו נמי אסורין בטלטול שמא ישתה מהם. ובריייתא דקתני שאסור לטלטלה אחד שבת ואחד יום טוב וכו' לדעת רב נחמן רבי יהודה היא דאית ליה מוקצה ומוקצה דאורייתא. ומכלל דברינו אלה אין מחלוקת על דברי הרב ז"ל [כי מי שאינו בקי בהוראה ועושה מעשה מתוך משנתו נוהג במוקצה ביום טוב (שני) להחמיר ובשבת להקל כדברי הרב ז"ל]. וקרוב אני לומר שאם בא לישאל מורים לו ביום טוב להחמיר ובשבת להקל כדברי רב נחמן חוץ מביצה כדאמרן.

מלחמת ה' מסכת ביצה דף א עמוד ב – דף ב עמוד ב

כתוב בספר המאור והריני מוסר לך כלל גדול בתורת המוקצה כו' עד וצריך אתה ליזהר בדיני המוקצה בכלל דברי הרב אלפסי ז"ל שלא שם אל לבו ההפרש שהפרשנו בו והוא נכון וברור:

אמר הכותב לא נכון ולא ברור ולא ראוי לסמוך עליו והוא משתבר בשברי כלים עצמן שמוטר להשתמש בהן בשבת דקי"ל כסתם מתני' כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה ואיתמר עלה דר"מ היא ואיהו לית ליה במוקצה אלא מחמת איסור ולא קי"ל כר' יהודה דפליג עלה התם ואסר משום דנולד הוא מעיקרא כלי והשתא שברי כלי אי נמי משום דכיון דלא אתקין מאתמול להאי מלאכה אסירי כדאיתא בפירקא קמא דחולין ואילו ביום טוב לא מפלגינן בהו אלא בין עושין מעין מלאכה בין אינן משמשינן כלום אסור להשתמש בהן ולטלטלן כלל דקי"ל כר' יהודה דאמר אין מסיקין בשברי כלים ואף על גב דסתם כולהו שברים חזו לכסויי בהו מאני כדמוכח התם ובפרק כירה אפילו הכי אסירי מדין מוקצה ובודאי אם היו מותרים לטלטול ולהשתמש בהן שום מלאכה היו מותרין אף להסיק בהן דהוה להו כלים והיה מרבה עליהם עצים מוכנים ומדליקן כמו שהוא עושה אף בכלים עצמן כדמפורש בפרק במה מדליקין הרי למדנו ששברי כלים מותרים בשבת ואסורין ביום טוב מטעם איסור מוקצה ואיכא מידי דבשבת שרו וביו"ט אסירי ועוד דגרסינן בפרק אין צדין אמר רב יהודה אמר שמואל שפוד שצלה בו בשר אסור לטלטלו ביום טוב וכו' ורבינא אמר אף על פי שאין עליו בשר מותר מידי דהוה אקוץ ברה"ר והא שפוד שמוטר לטלטלו בשבת דכלי הוא ותורת כלי עליו ואף על פי שמלאכתו לאיסור היא הא קי"ל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר כ"ש שבי"ט מלאכתו להיתר היא ואפ"ה אסר ליה לגמרי כדקאמר אסור לטלטלו ורבינא לא שרא אלא להניחו בקרן זוית מידי דהוה אקוץ ברה"ר ולא מפני צורך מקומו לפי שהוא מוקצה מחמת מיאוס וכמו שפירש"י ז"ל וליכא ספיקא דכרבינא קי"ל דבתרא הוא ועוד דאיהו הוא מאן דפסק בכל השבת כולה הלכה כר"ש בר ממוקצה מחמת איסור כדאיתא במס' שבת נמצינו למדין שכל מוקצה בין מחמת מיאוס בין מחמת דבר אחר אף על פי שמוטר בשבת אסור ביום טוב כרב נחמן ורבינא דהוא בתרא דסבר לה כותיה ורב יהודה אמר שמואל גופיה אפשר דסבר לה הכי ואיכא למימר דטעמייהו בשפוד דבמוקצה מחמת מיאוס סבר לה כר' יהודה כלישנא דרב אחא דאמר בר ממוקצה מחמת מיאוס מיהו אנן כרבינא קי"ל כדפרישית מעתה כללו של בעל המאור ז"ל בטל והדין נותן שיבטל

שהרי ביום טוב אין דרך לחלק בין תורי דרדיא והמדבריות לתמרי דעסקא לאסור שחיטת אלו משום מוקצה ולהתיר התמרים אף על פי שהן מוקצין כמותן שהרי השחיטה עצמה אינה מעכבת עלינו כלום ביום טוב וכיון שאיסור מוקצה ראוי להיות נוהג ביום טוב והוא נוהג יותר היה ראוי להם לחכמים להנהיגו בכל כדיו ולגזור אף בשבת מחמתו כלומר +מלומר+ הואיל ובשבת מותר יאה מותר ביום טוב שגוזרין בכל התלמוד בדברים המצויים המותר מפני האסור ואין מתירין האסור בשביל המותר וכ"כ בעל הלכות פסוקות בתמרי דנזיאתא דאסירי למיכל מינייהו ביומא טבא והקושיא שנתלה עליה בזה תירץ אותה ר"נ דגבי שבת דחמיר לא אתי לזלזולי בה וי"ט דקיל אתי לזלזולי ביה ולפיכך החמירו בו יותר וכל עיקר לא דברו חכמים במוקצה אלא כדי שיברור ויזמין לעצמו צרכיו מערב יום טוב ולא יצטרך למחר לחזור ולטרוח בסעודה שמא יבא לעשות בה מלאכה או טלטול האסורין לו וסמכה למקרא והכינו והרי יום טוב ראוי לגזירה זו ואין שבת ראוי לכך דלא אתו בשבת למעבד מלאכות כאוכל נפש והיינו טעמא דר"נ והדבר ברור הוא וכיוצא בזה נהגו חכמים במקומות הרבה וגבי שבת וי"ט נמי אמרו מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין נר על גבי דקל ביום טוב משום דאתי לאשתמושי במחורב אפילו מערב יום טוב אסור ומזמנין את הנכרי בשבת ואין מזמנין אותו ביום טוב אבל מה שאמרו מי איכא מידי דבשבת מותר וביוה"כ אסור מפני ששבת ויוה"כ קדושה אחת להן ולא אתי לזלזולי ביוה"כ יותר משבת לפיכך השוו אותן שכל מדות חכמים כך הן לגזור דבר ולא חצי דבר כמו שהשוו קודם טבול כלאחר טבול שהוא ביום אחד בקדושה אחת ואין גזירה לחצי שיעור ומה שלא אסרו שבת אטו יוה"כ מפני שהשבת תדירה ולא רצו לבטל כמה טבילות של מצוה מפני חשש ריחוק של יום א' והותר הכל מפני שאין גוזרין לחצאים והנה טעמו של בעל המאור משתבש בכאן בעצמו שכיון שאיסור מוקצה מותר ביום טוב במקצת היה לנו להתיר הכל והשואל עלינו למה אסרתם שחיטת שור של חרישה ביום טוב והתרתם אכילת תמרים של עסקא הלא אין לכם גזרות לחצאין שאתה אומר הואיל לקולא מה אנו משיבין לדבריו אם נאמר מפני שיש בזו איסור מלאכה בשבת והלא ראויה היא הגזרה להשתוות ביומה והיה לכם להתיר הכל שהואיל שהמקצת מותר לכם עכ"פ ואין השבת ראוי' ללמד על יום טוב באיסור מלאכות הלכך לפי טעמן הכל מותר והוי יודע שבין ב"ש ובין ב"ה שבת וי"ט שוין הם בכל מוקצה שבעולם ולפי העיקר הוא הפך כמו שרמזתי למעלה שהיה לנו לגזור על הכל לאסור מפני שכל הדברים הללו מציאותן שוה ור"ש ור' יהודה נמי הכי סבירא להו ולר' יהודה ב"ש לית להו מוקצה וב"ה אית להו ולר"ש ב"ש אית להו וב"ה לית להו אחד שבת ואחד יום טוב והכי נמי איתא בשילהי מסכת שבת ושמעתין נמי מוכחא מיהו קא סבר ר"נ שראה ר' דבריו של ר"ש בשבת ושנאה בלשון חכמים במשנת מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים ושנאה בלשון ב"ה במשנת מגביהין מעל השלחן והא נמי סתמא היא כדאיתא בשילהי שבת וראה דבריו של ר' יהודה ביום טוב ושנאו סתם במשנת אין מבקעין ובמשנת אין שוחטין וכדאמרין בעלמא באותו ואת בנו ובכסוי הדם ובשבועות פ"ק ר' היא ונסיב לה אליבא דתנאי כולה כדאיתא התם כי האי גונא ואף על גב דבפירוקי דרב נחמן אידחי ליה בביצה מיהו עיקר סבריה לא מידחי דהא קושטא קאמר דסתמא דמתני' לחומרא ובשבת סתמיהו לקולא הלכך בתר סתמי אזלינן לקיומא מתניתא כהלכת' כרב נחמן ודידיה עדיפא מדר' יוחנן דאמר בשלהי שבת סתמא אחרינא לומר דפליגן סתמי אהדדי ומה שמביאין שם בגמרא ראיות מיו"ט לשבת ומשבת ליו"ט מפני שאין שם בכל האמוראין מי שיחלוק בפלוגתא דר' יהודה ור"ש עד שבא רב נחמן וחדש דבר זה בכאן זהו דעת רבינו הגדול בזה ובודאי שהגאון רב אחא וכן הרבה מן הגאונים אינם סוברים כדבריו ודוחים לרב נחמן ואנו סייענוהו ממה שכתבנו למעלה וכן בעל המאור ז"ל מסייע דבריו כמו שאנו עתידין לזכור בע"ה וכן מצינו עוד שלא השוו האמוראין דין המוקצה לאסור לגמרי כדאמרין במפנין דרב הונא במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה במוקצה לטלטל סבר לה כר"ש וקאמר התם דהיינו סבריה דרב רבי' דהוא מרי דמוקצה בכולהו תנויין כל זה סיוע שהן ממעטי' במוקצה ואין מתירין אותו ולא משוין בו המדות:

ר"ן על הרי"ף מסכת ביצה דף כב עמוד א

ואת הנבלה לפני הכלבים. ואף על פי שנתנבלה בשבת דבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים אפילו הכי שרי דלית לן מוקצה בשבת הלכך גבי מעבירין מעל השולחן דאיירי בשבת מוקמין לב"ה דנימרו כרבי שמעון כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא דקי"ל הלכתא כסתם משנה וקי"ל הלכה כב"ה אבל גבי יום טוב דסתם רבי כר' יהודה דתנן אין מבקעין עצים ביום טוב לא מן הקורות הסודרות זו ע"ג זו בקרקע ועומדות לבנין ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב ואף על פי שעומדת מעכשיו להסקה הואיל ובין השמשות לאו להכי קיימא וכיון דאיתקצאי לבין השמשו' איתקצאי לכולי יומא אלמא אית לן מוקצה ביום טוב זו היא שיטת הרי"ף ז"ל דסבירא ליה דמוקצה בשבת שרי וביו"ט אסור ואמרין טעמא בגמרא משום דשבת חמיר ולא אתי לזלזולי ביה אבל יום טוב דקיל אתי לזלזולי ביה ומיהו איכא למידק דהואיל ובשבת שרי אית לן למישריה נמי ביום טוב דהא אמרין במכילתין פרק יום טוב שחל [דף יח א] גבי מטבילין אדם בשבת דכיון דבשבת שרי משום דלא מיחזי כמתקן דנראה כמיקר אף ביוה"כ נמי נהי דליכא למתלי במיקר משום דרחיצה אסורה ביה אפי' הכי שרי דליכא מידי דבשבת שרי וביו"כ אסור וקל וחומר הדברים השתא טבילה דמיתסרא מדינא ביוה"כ שרינן לה משום דבשבת שרי קל וחומר למוקצה מעתה שמותר ביום טוב מן הדין שאין ראוי לאסורו משום דיו"ט קיל ואתי לזלזולי ביה הואיל ובשבת שרי ומדוחק קושיא זו הוצרך הר"ז הלוי ז"ל לומר דכי סתים לן תנא ביום טוב כרבי יהודה הני מילי במילי דמתסר בשבת כגון בקוע עצים מן הקורות אף על גב דלית לן מוקצה בשבת מכל מקום הבקוע מצד עצמו אסור בו ולפיכך אף על פי שבקוע עצים מוכנים מותר ביום טוב אנו אוסרים לבקע מן הקורות מדין מוקצה וכן הדין בתורא דרדיא שאסורין לשחטן ביום טוב משום מוקצה כיון שהשחיטה אסורה בשבת מצד עצמה אבל תמרי דעסקא וכיוצא בהן כיון דבשבת שרו דלית לן מוקצה אף ביום טוב שרו דליכא מידי דבשבת שרו וביום טוב אסור ואין זה דעת הרי"ף ז"ל שהרי כתב כאן דתמרי דעסקא אסורין ביום טוב ולקושייתו של בעל המאור ז"ל יש לומר דכי אמרין ליכא מידי דבשבת שרי וביום הכיפורים אסור הני מילי בשבת ויוה"כ שדינים שוה וקדושה אחת להם ולא אתי לזלזולי ביום הכיפורים אבל ביום טוב משום דאתי לזלזולי ביה לא ראו להשוותו לשבת והרי מצינו שמחלקין ביניהם שהרי אמרו [שבת מה א] מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין ע"ג דקל ביום טוב ולפיכך כל מוקצה אף על פי שהוא מותר בשבת אסור ביום טוב:

רא"ש מסכת ביצה פרק ה סימן יד

יד מתני' אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות ואלו הן הבייתות הלנות בעיר ומדבריות הלנות באפר:

ת"ר אלו הן מדבריות ואלו הן בייתות מדבריות שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ליישוב ברביעה בייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום. רבי אומר אלו ואלו בייתות הן. אלו הן המדבריות שיוצאות ורועות באפר ואין נכנסות ליישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. **אשכחן רבנותא דפסקי בהא מלתא לקולא ואמרי דס"ל כרבי שמעון דלית ליה מוקצה*** וכדאמר רב נחמן (שבת דף י"ט ב) עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרידיא ותמרי דעיסקא פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון דרבי יהודה הוא דאסיר ורבי שמעון שרי **וקאמרינן** (שם דף קנ"ז א) **דהלכתא כר"ש ואנן לא סבירא לן הכי דכי איתמר הלכתא כרבי שמעון בשבת איתמר**. והא דאמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה וכו' לא קא פסיק רב נחמן הלכה כמאן מינייהו אלא ה"ק פלוגתא דרבי יהודה ור"ש. **וכיון דקיימא לן דבשבת סבירא לן כר"ש דלית ליה מוקצה וביום טוב כרבי יהודה ממילא שמעינן דה"מ כגון עז לחלבה ורחל לגיזתה וכו' דכולהו ביום טוב אסירי ומה דחזו ליה מינייהו למיכל מינה בשבת כגון תמרי דעיסקא שרי למיכל מינה בשבת**. ועוד דרב נחמן גופיה אשכחן ליה דסבירא ליה דהלכתא ביום טוב כרבי יהודה דאית ליה מוקצה. דאמרינן בריש מכילתין במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה מאי טעמא דב"ה אוכלא דאפרת הוא. אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמא דב"ש מוקצה הוא. ופריק רב נחמן לעולם בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ודאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד וב"ש כר"ש וב"ה כרבי יהודה. ומקשינן ומי אמר רב נחמן הכי והאנן תנן ב"ש אומרים (מעלין) [מגביהין] מעל השולחן עצמות וקליפין ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה וב"ה כרבי שמעון. ומפרקינן אמר לך רב נחמן גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה והנבילה לפני הכלבים מוקי להו ב"ה כרבי שמעון. גבי יום טוב סתם לן תנא כרבי יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב מוקי לה לב"ה כרבי יהודה. וכיון דאשכחן לרב נחמן דסבירא ליה ביום טוב כרבי יהודה ממילא שמעינן דעז לחלבה ורחל לגיזתה ותורי דרידיא ותמרי דעיסקא כולהו לרב נחמן ביום טוב אסירי. **ומשקלא וטריא דגמרא נמי שמעינן דהלכה כרבי יהודה ביום טוב דקאמר אי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מאי טעמא דב"ש מוקצה הוא כלומר כי זה דבר ידוע כי מוקצה אסור**. ועוד אמרינן לעיל (דף ד א) תניא אחרים אומרים רבי אליעזר אומר ביצה תאכל היא ואמה במאי עסקינן אילימא בתרנגולת העומדת לאכילה פשיטא היא ואמה שריא אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים היא ואמה אסורה דאלמא הכין הוא הלכתא. ולענין בייתות ומדבריות נמי הכי סבירא לן כסתם מתני' וכדפריש ת"ק דברייתא דאמר אלו הן מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות ונכנסות ברביעה. בייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום. ורבי דקאמר אלו ואלו בייתות הן לית הלכתא כוותיה דלא קי"ל הלכה כרבי אלא גבי חבירו אבל גבי רבים לא. והווי להו מדבריות דאינן באות ולנות בתוך התחום מוקצות דלאו דעתיה עלייהו דהא אין באות בתוך התחום. **ובעל ה"ג כתב מוקצה דרבנן וכיון דאיכא תרי ישיני חד דאית ליה מוקצה לרבי שמעון במדבריות וחד דלית ליה עבדינן לקולא ושוחטין את המדבריות. וכן פסק רב האי והרמב"ם ז"ל** (בפ"א מהל' יום טוב הל' יז) **דקי"ל במוקצה בשבת כרבי שמעון וביום טוב כרבי יהודה. אבל רש"י כתב לעיל (דף לג א ד"ה והלכתא) אמתניתין דאין סומכין את הקדירה דקי"ל כרבי שמעון אף ביום טוב. וכן ר"ת ור"י ז"ל והביאו ראה משילהי מסכת שבת דקאמר התם (דף קנו ב) ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה. כי הא דלוי כי הווי מייתו טריפתא לקמיה ביומא טבא לא הוה חזי ליה אלא אקלקלתא דאמר דלמא לא מיתכשרין ואפילו לכלבים לא חזי. **אלמא שאין חילוק בין יום טוב לשבת**. ותו קאמר התם ואף רבי יוחנן סבר הלכה כר"ש ומי אמר רבי יוחנן הכי והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם מתני'. ותנן אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב **אלמא סתמא דהש"ס לא מפליג בין שבת ליום טוב ולא אשכחן דמפליג אלא רב נחמן נדחק לחלק להעמיד אוקימתא דידיה. אבל לשאר אמוראין אין צריך לחלק ולא חיישינן להך לישנא דקאמר מכדי מאן סתמיה למתניתין רבי מ"ש בשבת דסתם לן כר"ש ומ"ש ביום טוב דסתם לן כרבי יהודה. דבכמה דוכתי חזינן דפליגי סתמי אהדדי. **ובעל ה"ג פוסק כר"ש במוקצה ביום טוב אבל בנולד פוסק כרבי יהודה** והביא ראה מדלעיל פרק המביא (דף לג א) דדרש רבא אשה לא תכנס לבין העצים ליטול אוד וכו'. ואינה ראה דרבא לטעמיה דאפילו בשאר מוקצה דלאו נולד סבירא ליה כרבי יהודה כדמוכח בסוף נוטל (דף קמב ב) **אבל אנן דקיימא לן (בשבת דף קמג א) כרבי שמעון במוקצה הוא הדין בנולד. ומיהו רבינו תם ז"ל דייק משמואל דבשילהי שבת (דף קנ"ו ב) סבר כרבי שמעון ואפ"ה קאמר בסוף נוטל (דף קמ"ג א) דלא הוה מטלטל גרעיני תמרי אלא אגב ריפתא. ואינה ראה משמואל דמחמיר על עצמו היה כאב"י ורבא דהתם בההיא שמעתא תדע דהא פסיק שמואל בהדיא בנולד כר"ש בספ"ק דשבת (דף י"ט ב) גבי שמן של בדדין. כדפירש התם דמיירי כשזב בשבת דקאי אהא דאירי לעיל בטעינת קורת בית הבד. אלא ודאי מחמיר על עצמו היה. ועוד דרבי יוחנן פוסק אף בנולד כר"ש כדדייק בשילהי שבת (דף קנז א) מההיא דעצמות וקליפין. **ועוד דקדק ר"ת דנולד אסור מסתמא דהש"ס דפרק נוטל (דף קמג א) דאסר לטלטולי גרעיני דתמרי פרסייתא ואין לומר משום דאף לבהמה לא חזיין דפרק במה מדליקין (דף כט א) מוכח דחזו לבהמה אלא ודאי משום נולד הוא דאסור. והא דפריך בסוף כירה (דף מה ב) אמילתא דרבי יוחנן מדרב נחמן דמאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד. לא קי"ל הכי והוי מצין לשנויי התם דלא קי"ל הכי ולא חשש. תדע דבלאו הכי הוה מצי לשנויי דרבי יוחנן אסר ביצה משום (פירות הנושרין) [משקין שזבון] (לעיל דף ג א) ואפילו לטלטל כדמוכח לעיל (דף ד א) גבי אושפיזיכניה דרב אדא בר אהבה ואלביא דרבי יוחנן קיימא התם. ור"ח כתב הכא מהא שמעינן דכל מידי דחזי ליה לאיניש דעתיה עילויה. והא דאמר רב נחמן עז לחלבה וכו' באנו למחלוקת דרבי יהודה ורבי שמעון. הא בהדיא קי"ל כרבי שמעון. ואף על גב דביום טוב קי"ל כרבי יהודה ה"מ כגון נולד ומוקצה מחמת איסור וכיוצא בו אבל הני כולהו שרי ביום טוב וכן כתב בעל העיטור ז"ל:********

הדרן עלך משילין וסליקא לה מסכת ביצה

מהרש"א חידושי הלכות מסכת ביצה דף מ עמוד א

שם ומי אית ליה לר' מוקצה כו' פצעילי תמרה לר"ש מהו כו' לרב נחמן דאית ליה בריש מכילתין דבי"ט סתם לן כרבי יהודה דמוקצה אסור משום דקיל ואתי לזלזולי ב' ובשבת דלא אתו לזלזולי ביה סתם לן כר"ש דשרי מוקצה וכן פסק הרי"ף בשמעתין ודאי דלא פריך הכא מידי דההיא דהכא בי"ט איירי ואסור ר' מוקצה כר"י וההיא דפצעילי תמרה איכא לאוקמא דבשבת מיירי ושרי ר' מוקצה כר"ש אלא לאינך אמוראי דלא מפלגי התם במוקצה בין י"ט לשבת פריך שפיר:

פני יהושע מסכת ביצה דף מ עמוד א

בגמרא מי אית ליה לרבי מוקצה והא אמר ר"ש ברבי וכו' עד סוף הסוגיא. וכתב מהרש"א ז"ל בחידושו דכל האי שקלא וטריא דהכא לא שייך אליבא דר"נ בריש מכילתין דמחלק במוקצה בין שבת ליו"ט דבשבת מותר וביו"ט אסור וא"כ ה"נ הוי מצי לאפלוגי במילתא דרבי וכו' ע"ש, ולענ"ד נראה דוחק גדול לאוקמי שקלא וטריא דסתמא דתלמודא דלא כר"נ לא מיבעיא לשיטת הרי"ף והרמב"ם וסייעתם דפסקו כר"נ אלא אפילו לשיטת החולקים נמי עכ"פ הו"ל למימר הניחא לר"נ כדאשכחן בכה"ג בכמה דוכתי ועוד דהא לא אשכחן בהדיא מאן דפליג אדר"נ בהך סברא, אלא שהפוסקים דלא כר"נ היינו משום דמשמע להו דר"נ הוכרח לומר כן להעמיד אוקימתא דידיה דטעמא דב"ה בביצה בריש מכילתין היינו משום מוקצה, משא"כ לאינך אמוראי אין צורך לחלק א"כ לפי"ז אכתי מאי מקשה הכא בפשיטות דרבי אדרבי הא מצינן לאוקמי שפיר כהך סברא דר"נ אליבא דכו"ע כי היכי דלא תיקשי דרבי אדרבי:

אלא דבאמת נראה לענ"ד דרש"י נזהר מזה במה שמפרש בהך איבעיא דפצעילי תמרה לר"ש מהו וכתב לאכול מהן ביום טוב עכ"ל כוונתו מבואר שבא לומר דפשיטא ליה לתלמודא דהך איבעיא איירי ביום טוב והיינו משום דבשבת לא משכחת הך מילתא דגרוגרות וצמוקים ופצעילי תמרה כמו שכתב רש"י להדיא לעיל (דף ל"ד ע"ב) במשנה דעומד אדם על המוקצה דטעם מוקצה דגרוגרות וצמוקים אין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה וכיון דשבת קובע דכתיב וקראת לשבת עונג א"כ אי אפשר לאוכלן בשבת אפילו עראי אם לא ע"י הזמנה בהפרשת מעשר מאתמול אלא על כרחך ביום טוב איירי ויו"ט אינו קובע כדמוכח מסוגיא דמלילות לעיל (דף י"ג ע"א), כן נראה לי נכון ותו לא מידי ודו"ק: סליק פרק משילין וסליקא לה מסכת ביצה בס"ד

צל"ח מסכת ביצה דף מ עמוד א

שם ומי אית ליה לרבי מוקצה וכו'. וכתב מהרש"א לרב נחמן דאית ליה בריש מכילתין דבי"ט סתם לן תנא כר"י דאית ליה מוקצה ובשבת סתם לן כר"ש דלית ליה מוקצה לא פריך הכא מידי, דהכא בי"ט מיירי וסובר רבי כר"י דאית ליה מוקצה, והא דבעי ר"ש ברבי בפצעילי דתמרי מיירי בשבת ובשבת ס"ל לרבי כר"ש, אלא ודאי דכאן מקשה לשאר אמוראי דלית להו סברת ר"נ לחלק בין י"ט לשבת.

וכתב הפני יהושע [ד"ה אלא דבאמת] דרש"י נזהר מזה במה שמפרש בהך אבעיא דפצעילי תמרי מהו לאכול מהן בי"ט, משמע דפשיטא לתלמודא דהך אבעיא בי"ט מיירי דבשבת לא משכחת לה הך מלתא דפצעילי תמרי וגרוגרת וצמוקים, כמ"ש רש"י בהדיא במשנה דעומד אדם על המוקצה [לעיל לד: ד"ה ערב] דסתם מוקצה דגרוגרת וצמוקים אין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה, וכיון דשבת קובע דכתיב [ישעיה נח, יג] וקראת לשבת עונג אסור לאכול מהן בשבת אפילו עראי, אלא ע"כ בי"ט איירי וי"ט אינו קובע וכו' עיין בפני יהושע. ולכאורה דבריו תמוהים דהרי מסקינן לעיל בסוף המביא [לה א] אמר ר' יוחנן אחד שבת וכו' כולן אינן קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו, ואולי כוונת הגאון בעל פני יהושע דהרי לשאר אמוראי פריך הגמרא שפיר כמ"ש מהרש"א בעצמו רק לדברי ר"נ רצה המהרש"א לומר דליכא קושיא, ולר"נ שפיר מוכח דפצעילי תמרי מיירי בי"ט, דהרי רב נחמן איהו אמר לעיל דף ל"ד ע"ב שלימוד ערוך הוא דשבת קובעת בין בדבר שנגמרה מלאכתו ובין בדבר שלא נגמרה מלאכתו, ואף דאנן קי"ל כר' יוחנן מ"מ עכ"פ לרב נחמן איירי הך פצעילי תמרי בי"ט וא"כ אתיא סוגיא דכאן אליבא דכולהו אמוראי.

ואמנם לכאורה דברי הגאון בעל פני יהושע בזה תמוהין, דבשלמא לעיל בסוגיא דעומד אדם על המוקצה בערב שבת בשביעית וכו' דנקט שביעית היינו משום דאז ליכא חיוב מעשרות וא"כ איירי בארץ ישראל ששם נוהג דין מעשרות, ודין שמיטה שפיר דייק דבשאר שנים אסור משום דשבת קובע כיון דמיירי בא"י שיש שם חיוב מעשרות, אבל כאן בפצעילי תמרי בדין מוקצה שאל ר"ש את רבי וכי אין דיני מוקצה נוהג רק בארץ ישראל הלא מוקצה נוהג בין בארץ ובין בח"ל, וא"כ אפילו אם שבת קובע אכתי משכחת פצעילי תמרי אפילו בשבת בחוץ לארץ שאין שם חיוב תרומות ומעשרות. וצריך לומר דכוונת הגאון דכיון דרבי ור"ש בנו בארץ ישראל היו מסתמא על ארץ ישראל שאלו. ועיין לעיל דף ה' ע"א בתוס' בד"ה הא לן.

רמב"ם הלכות יום טוב פרק א

הלכה יז

כל שאסור בשבת בין משום שהוא דומה למלאכה או מביא לידי מלאכה בין שהוא משום שבות הרי זה אסור ביום טוב אלא אם כן היה בו צורך אכילה וכיוצא בה, או דברים שהם מותרים ביום טוב כמו שיתבאר בהלכות אלו, וכל שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביום טוב אלא לצורך אכילה וכיוצא בה, וכל שמותר בשבת מותר ביום טוב, ויש ביום טוב מה שאין בשבת איסור מוקצה נ שהמוקצה אסור ביום טוב ומותר בשבת מפני שיום טוב קל משבת אסור בו המוקצה שמא יבוא לזלזל בו. /+ השגת הראב"ד / מפני שיו"ט קל משבת אסור בו המוקצה שמא יבוא לזלזל בו. א"א לא הכל שוין בזה. +

מגיד משנה הלכות יום טוב פרק א הלכה יז

[יז] כל שאסור בשבת וכו'. זה פשוט ומוסכם ושנינו פ"ק דמגילה (דף ז'): אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד: ויש ביום טוב מה שאין וכו'. **דין המוקצה להיותו נוהג ביום טוב הוא כדעת הרב אלפסי ז"ל שפסק פ"ק שיש מוקצה ביום טוב וכדאוקימתא דר"נ דריש פ"ק (ביצה ב')** דאמר יום טוב דקיל ואתי לזלזולי ביה סתם לן תנא כר' יהודה דמחמיר שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי סתם לן תנא כר"ש דמקל. **ויש מן הגאונים חולקין ואומרים שאין מוקצה ביום טוב יותר משבת. ולזה כתב בהשגות א"א לא הכל שוין בזה ע"כ. וכבר הכריע בעל המאור והרמב"ן והרשב"א ז"ל כדברי ההלכות ורבינו והביאו ראיות לזה ועיקר:**

טור אורח חיים הלכות יום טוב סימן תצה

...ויש דבר שהחמירו בו יותר מבשבת כגון באיסור מוקצה לרב אלפס דאף על גב דקיימא לן בשבת כר' שמעון ב"ט פסק כר"י לפי שהוא קל והחמירו בו כדי שלא יבואו לזלזל בו וכ"כ בשאלתות וכ"פ הרמב"ם ז"ל אבל בעל ה"ג ורש"י ור"י ור"ת פוסקים כר"ש בין בשבת בין ב"ט אלא שר"ת היה מחלק לומר שאין הלכה כר"ש אלא במוקצה אבל בנולד הלכה כר"י וכן ר"ח פסק כר"ש אף ב"ט אלא במוקצה מחמת איסור ונולד פסק כר"י ב"ט:

בית יוסף אורח חיים סימן תצה

ד ויש דבר שהחמירו בו יותר מבשבת כגון באיסור מוקצה להרי"ף דאע"ג דקיי"ל כרבי שמעון וכו'. בריש מסכת יום טוב (ב). תנן ביצה שנולדה ביום טוב בית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל ואוקמה רב נחמן בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ודאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד בית שמאי כרבי שמעון ובית הלל כרבי יהודה ואקשינן ומי אמר רב נחמן הכי והא תנן בית שמאי אומרים מגביהין מעל השולחן קליפין ועצמות ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה ובית הלל כרבי שמעון כלומר אין לנו כשיטת משנה זו לפי שמוחלפת שיטתה אלא כך שמעתי מרבותינו דבית שמאי כרבי יהודה ומחמירין ובית הלל כרבי שמעון ומשני אמר לך רב נחמן גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון מוקי לבית הלל כרבי שמעון אבל גבי יום טוב דסתם לן תנא כרבי יהודה מוקי לבית הלל כרבי יהודה ופסק כן הרי"ף בסוף מסכת ביצה (כב). דבשבת נקטינן כרבי שמעון וביו"ט נקטינן כרבי יהודה והביא עוד ראיות לדבריו: והרא"ש כתב שם (פ"ה ס' יד) שרש"י (לג. ד"ה והלכתא) ור"ת ור"י חולקין ואמרי דהלכה כרבי שמעון אף ביום טוב והביאו ראיות לדבריהם וכתב דלא אשכחן מאן דמפליג בין שבת ליו"ט אלא רב נחמן נדחק לחלק להעמיד אוקימתא דידיה אבל לשאר אמוראי אין צריך לחלק. ובה"ג (הל"י יום טוב לה ע"ג) פסק כרבי שמעון במוקצה ביום טוב אבל בנולד פסק כרבי יהודה והביא ראיה מדדבר רבא (ביצה לג.) אשה לא תכנס לבית העצים ליטול אוד וכו' ואינה ראה דרבא לטעמיה (שבת קמב סוע"ב) דאפילו בשאר מוקצה דלאו נולד סבירא ליה כרבי יהודה אבל אנן דקיי"ל כרבי שמעון במוקצה ה"ה בנולד ומיהו ר"ת (שם קמג תוד"ה שמואל) דייק משמואל דבשילהי שבת (קנו: סבר כרבי שמעון ואפ"ה קאמר בסוף פרק נוטל (קמג). דלא הוה מטלטל גרעיני תמרי אלא אגב ריפתא ואין ראה משמואל דמחמיר על עצמו היה ועוד דקדק ר"ת דנולד אסור מסתמא דתלמודא דפרק נוטל דאסר לטלטולי גרעיני דתמרי פרסייתא משום דהוי נולד והא דפריך בסוף פרק כירה (מה: אמילתא דרבי יוחנן מדרב נחמן דמאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד לא קיי"ל הכי והוה מצי לשנויי דלא קיי"ל הכי ולא חשש ורבינו חננאל (בגליון מ:) כתב הכא מהא שמעינן דכל מידי דחזי ליה לאינש דעתיה עילויה והא דאמר רב נחמן (שבת יט:) עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרידיא ותמרי דעיסקא באנו למחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון הא בהדיא קיי"ל כרבי שמעון ואף על גב דביו"ט קיי"ל כרבי יהודה הני מילי כגון נולד ומוקצה מחמת איסור וכיוצא בו אבל הני כולהו שרי ביום טוב וכן כתב בעל העיטור (ח"ב הל"י יום טוב קלז ע"ג) עכ"ל הרא"ש ז"ל. ואף על פי שבה"ג ג"כ סובר דבנולד הלכה כרבי יהודה מפני שנדחית ראייתו לא כתב רבינו כן בשמו. וחילוק סברות אלו כתב המרדכי בריש ביצה (ס' תרמב) וגם סמ"ג (שם כה.) אלא שהמרדכי כתב שהשאלות (שלח ס"ו קכח) סוברים דהלכה כרבי שמעון במוקצה בין ביום טוב בין בשבת ורבינו כתב שהן סוברים דהלכה כרבי יהודה ביום טוב: והרמב"ם בפרק א' (ה"ז) פסק כדברי הרי"ף וכתב הרב המגיד יש מן הגאונים חולקים ואומרים שאין מוקצה ביום טוב יותר מבשבת ולזה כתב בהשגות א"א לא הכל שוין וכבר הכריע בעל המאור (א. ויח:): והרמב"ן (במלחמות שם) והרשב"א (חי' ב: ד"ה ונפליג ובעבה"ק בית מועד שער ב ס"ט) כדברי ההלכות ורבינו והביאו ראיות לזה ועיקר עכ"ל: וכתב הר"ן בסוף ביצה (כב. ד"ה אשכחן) שהר"ה סובר דכי סתם לן תנא ביום טוב כרבי יהודה הני מילי במידי דמיתסר בשבת כגון ביקוע עצים מן הקורות דאע"ג דלית לן מוקצה בשבת מ"מ הביקוע מצד עצמו אסור בו ולפיכך אף על פי שביקוע עצים [מוכנים] מותר ביום טוב אנו אסורין לביקוע מן הקורות מדין מוקצה וכן הדין בתורי דרידיא שאסורין לשחטן ביום טוב משום מוקצה כיון שהשחיטה אסורה בשבת מצד עצמה אבל תמרי דעיסקא וכיוצא בהם כיון דבשבת שרי דלית לן מוקצה אף ביום טוב שרי דליכא מידי דבשבת שרי וביו"ט אסור ואין זה דעת הרי"ף שהרי כתב כאן דתמרי דעיסקא אסורין ביום טוב. ולקושייתו של בעל המאור יש לומר דכי אמרינן (שבת קיא.) ליכא מידי דבשבת שרי וביום הכיפורים אסור הני מילי בשבת ויום הכיפורים שדינם שוה וקדושה אחת להם ולא אתי לזלזולי ביום הכיפורים אבל ביום טוב משום דאתי לזלזולי ביה לא ראו להשוותו לשבת והרי מצינו שמחלקין ביניהן שהרי אמרו שבת (מה.) מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין נר על גבי דקל ביום טוב ולפיכך כל מוקצה אף על פי שהוא מותר בשבת אסור ביום טוב עכ"ל: ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת וגם הכריעו כדבריהם האחרונים הכי נקטינן. חילוקי מוקצה ובאיזה דברים יש מוקצה אפילו לרבי שמעון נתבאר בס' ש"י:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תצה

סעיף ד

(טו) מוקצה, אעפ"י שמוטר בשבת החמירו בו ביום טוב <ד> ואסרוהו. הגה: (טז) ויש מתירין מוקצה אפילו ב"ט (טור בשם פוסקים); אבל נולד אסור, (יז) לדבריהם, אפילו בשבת. (יח) וכל מוקצה (יט) שאינו בעלי חיים, (כ) כגון ח אוצר של פירות ועצים, * (כא) ט סגי כשיאמר: מכאן אני נוטל, * (כב) י ואין צריך שירשום (רבינו ירוחם נ"ד ח"ג). * (כג) יא >ה< ומוטר להכין מיום טוב ראשון לשני בב' ימים טובים של גלויות (כל בו). ועיין לעיל סימן ש"י כל דיני מוקצה.

משנה ברורה סימן תצה

(טו) מוקצה אף על פי שהוא מותר וכו' - פי' דלעיל בסימן ש"י מתבאר דיש כמה מיני מוקצה המותרין בשבת כמו מוקצה מחמת שעומד לסחורה או בשהכניסו לאוצר ואין דעתו להסתפק ממנו עד אחר זמן או מוקצה מחמת מיאוס ועוד כמה גונוי אך כ"ז הקילו דוקא בשבת דחמיר לאינשי ולא חיישינן אם נקל לו לטלטל דבר מוקצה יבוא להקל בשאר איסורי שבת אבל ביום טוב דקילי ליה שהרי הרבה מלאכות מותרים לו לצורך אוכל נפש ואם נקל לו במוקצה יבוא להקל גם בשאר איסורי יום טוב ולפיכך אסור לו חכמים [כג] לטלטל ולאכלו ולפי סברא זו [כד] בהמה העומדת לחלבה ותרנגולת לביצתה ושור של חרישה אסור לשחטן ביום טוב עד שיכין אותם לכך מעי"ט וכן כל כה"ג צריך הכנה מבע"י ודבר שהוא מוקצה מחמת נולד פשיטא דאסור לדעת המחבר ביום טוב:

(טז) ויש מתירין וכו' - דלא חמיר משבת וכתב מ"א דכן הוא ג"כ דעת הרש"ל וכן פסק גם הפר"ח:

(יז) לדבריהם וכו' - ואף דיש פוסקים שמתירין אף במוקצה דנולד [כה] הרמ"א לא רצה לתפוס כדעתם בזה אלא כאותן פוסקים [כז] דמחמירין עכ"פ במוקצה דנולד וכתבו האחרונים דאף שבשבת נקטינן לעיקר להתיר אפילו במוקצה דנולד דלא כבעלי סברא זו [כז] מ"מ ביום טוב אין להתיר עכ"פ במוקצה דנולד ולפ"ז אין לטלטל עצמות שנתפרקו מן הבשר ביום טוב אף על פי שהן ראוין לכלבים מפני שאתמול כשהיו מחוברין לבשר היו ראוין גם לאדם והיו נולד: (יח) וכל מוקצה וכו' - קאי [כח] לסברא הראשונה דמוקצה אסור דלהמתירין מוקצה א"צ אמירה אלא בגרוגרות וצמוקים משום דמסתמא דחינהו בידים כשהעלן לגג ליבשן ואפילו בשבת אסור וכדלעיל בסימן ש"י ס"ב: (יט) שאינו בע"ח - דבב"ח [כט] לא מהני בשיאמר מכאן אני נוטל אלא צריך לפרט זה וזה אני נוטל וכמבואר לקמן סי' תצ"ז ס"ו:

(כ) כגון אוצר וכו' - ר"ל ודעתו היה מתחלה רק להסתפק ממנו לאחר זמן [ל] וה"ה בפירות העומדים לסחורה או במוקצה של גרוגרות וצמוקים [לא] שלא נתייבשו לגמרי:

(כא) סגי כשיאמר וכו' - דאותן שיקח למחר הרי הם [לב] כמו שהוברר למפרע דלהם כוון בהכנתו דבמלתא דרבנן קי"ל דיש ברירה:

(כב) וא"צ שירשום וכו' - ודע דיש [לג] כמה פוסקים דפליגי ע"ז ודעתם דלא סגי בשיאמר מכאן וכו' אלא צריך שירשום בסימן המקום שבדעתו לאכול וסברתם דכיון שהם מוקצים [לד] מחמת מעשה שעשה בהם להקצותם כגון גרוגרות וצמוקים שהעלם לגג ליבשן [לה] או אפילו פירות שהכניסם לאוצר הרי הקצם בידים למכירה לא סגי בהכנה כל דהו להוציאם ממוקצה עד שיברר יפה הפירות שבדעתו לאוכלם ויתן בהם סימן ולהלכה יש להחמיר כסברא האחרונה עכ"פ [לו] לענין גרוגרות וצמוקים שהעלן לגג ובפירות שמכניסם לאוצר אפשר [לז] דיש לסמוך [לח] אסברא קמא ועיין בה"ל:

טור אורח חיים הלכות שבת סימן שי

עץ שתולין בה בשר או דגים מותר לטלטלו אף על גב דמאיס דקי"ל במוקצה מחמת מיאוס כר"ש דשרי אבל במוקצה מחמת איסור כגון נר שהדליקו בה באותה שבת לא קי"ל כוותיה ואסור אפי' לאחר שכבה אבל בכל שאר דבר קי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים שהעלם לגג ליבשן והן מסריחות קודם שיתייבשו דכיון שיודע שסיריחו ודאי הסיח דעתו מהם ועוד שדחה אותם בידים בהא מודה שאסורין אבל שאר כל דבר אפי' חטיטן שזרען ועדיין לא השרישו וביצים שנתנן תחת התרנגולת מותר לטלטלן ומוקצה מחמת חסרון כיס כגון כלים שחשובין בעיניו ומקפיד עליהם ומייחד להם מקום מודה ר"ש...

בית יוסף אורח חיים סימן שי

ב (א) ומה שכתב דקיימא לן במוקצה מחמת מיאוס כרבי שמעון דשרי אבל במוקצה מחמת איסור כגון נר שהדליקו בו באותה שבת לא קיימא לן כוותיה וכו'. בסוף מסכת שבת (קנז). אפליגו אמוראי אם הלכה כרבי יהודה דאית ליה מוקצה או כרבי שמעון דלית ליה ואמרינן בתר הכי פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולה הלכה כרבי שמעון לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כרבי שמעון לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותה שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה וכתבו הרי"ף (זו): והרא"ש (סי' ה) וקיימא לן (חולין צג): דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל כלומר דבנר שהדליק בו באותה שבת לאחר שכבה מתיר רבי שמעון לטלטלו כדתנן בפרק כירה (מד). ומפרש בגמרא דלא התיר רבי שמעון אלא בנר זוטא דדעתיה עילויה מבעוד יום שיכלה השמן וישתמש בו אבל בנר גדול שאינו עשוי ליכבות בשבת מודה רבי שמעון דאסור לטלטלה דכיון דלא מסיק אדעתיה שיכבה היום אקציניה מדעתיה וגם מודה רבי שמעון בצרורות ואבנים ומעות וכל דבר שאינו כלי ולא אוכל שאסור לטלטלו כיון דלא חזי למידי ובהדיא אמרינן בפרק כירה (שם): גבי מוכני שלה וכו' ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שריא אף על גב דהווי עלה בין השמשות ואוקמוה כרבי שמעון דלית ליה מוקצה אלמא דכל זמן שהמעות עליה אסור לגררה וכן כתב שם רש"י והיה רבי שמעון היא ומיהו מעות לא חזו מידי

ומודה רבי שמעון דעודן עליו אסור ועוד כתב שם בסמוך (מה.) אהא דאמרינן אין מוקצה לרבי שמעון בדבר הראוי כלומר אבל בדבר שאינו ראוי אית ליה מוקצה ותו אמרינן שם (מו.) בגמרא דאמר ליה רבא לרב אויא מאי טעמא שרגא דנפטא שרי לטלטולי אמר הואיל וחזיא לכסויי בה מנא אלא מעתה כל צורות שבחצר מטלטלין הואיל וחזו לכסויי מנא אמר ליה הא איכא תורת כלי עליה הני ליכא תורת כלי עליהם וכן כתב המרדכי בריש ביצה (ס' תרמב) **דמודה רבי שמעון במוקצה דאבנים ואם כן כי אמרינן דרבי שמעון לית ליה מוקצה היינו לומר דמידי דמיתסר בין השמשות ואחר כך נסתלק ממנו דבר האוסרו והוא דבר שהוא עשוי שישתלק איסורו בשבת דרבי שמעון שרי ליה דהא לא אסח דעתיה מיניה כיון שהוא עשוי להסתלק בשבת והוא שיהיה כלי או אוכל או מידי דחזי לאשתמושי ביה ולדידן כל כהאי גוונא אסור דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכלי יומא אבל כל שאר מוקצה מחמת איסור בין אם הוא משום דלא חזי לתשמיש היתר מצד עצמו או מצד דבר שעליו בין אם הוא מפני שאין תורת כלי עליו ואינו אוכל מודה רבי שמעון דהוי מוקצה וכן לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לצל מודה דאסור דאי לא תימא הכי קשיא הלכתא אהלכתא דקיימא לן כרבי שמעון (מה.) דלית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים וקיימא לן דכמה דברים אסורים משום מוקצה מחמת איסור וכמו שנתבאר בסימן ש"ח (סג): הילכך על כרחך [צריך] לומר דרבי שמעון אית ליה מוקצה מחמת איסור כדפרישית וזהו שכתב רבינו אבל בכל שאר דבר קיימא לן כרבי שמעון (מה.) כלומר דגם במוקצה מחמת איסור קיימא לן כרבי שמעון חוץ מנר שהדליקו בו וכדפרישית ומידי דחזי לאכילה אף על גב דדחייה בידים כגון (מה.) חייטים שזרען וביצים שתחת התרנגולת אף על גב דדחינהו בידים לית ביה מוקצה: וקשה לי היכי מוקמינן ברייתא (מד:) דמוכני שלה וכו' כרבי שמעון וכי אין עליה מעות שרינן אף על גב דהוה עלה בין השמשות הא דמו לנר גדול דמודה ביה רבי שמעון מפני שאין אדם יושב ומצפה מתי יכבה כיון דאסור לכבותה בידים ואם יניחוה תהיה דולקת והולכת כל השבת הכי נמי כיון דאסור ליטלם בידים הרי הם עשויים להיות עומדים שם כל השבת גם לרבי שמעון הוה מוקצה ואפשר דכיון שאין מוכני זה מיוחד למעות עשויים הם לינטל על ידי עבד או תינוק ולא מקצי להו מדעתיה אבל נר גדול מאחר שנתן בו שמן רב כדי להדליק כל השבת ודאי לא היה בדעתו שיכבנו גוי ולא תינוק אלא שידלוק וילך הילכך אמרינן אסוחי אסוחי לדעתיה מיניה והוי מוקצה: כתב המרדכי בריש ביצה (ס' תרמב) פסק בספר המצוות (לאוין עה הל' יום טוב כה): דמוקצה מחמת נולד אסור וכן במוקצה מחמת איסור דדחייה בידים כגון נר הדולק באותו שבת כדאיתא בסוף מסכת שבת (קנז.) ואם כן נר שהדליקו בו בשבת אסור לטלטלו ויש שמתירים משום דהוי כגרף של רעי ואין זה נכון והמחמיר לא הפסיד עכ"ל ואני תמה על המתירים וגם על מה שכתב ואין זה נכון יש לתמוה שלא דחה דבריהם אלא במילי דחומר בעלמא:**

ומ"ש רבינו דלית ליה מוקצה אלא בגרוגרות וצמוקים וכו'. בפרק כירה (מה.) בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן חייטין שזרען בקרקע וביצים שתחת התרנגולת מהו כי לית ליה לרבי שמעון מוקצה היכא דלא דחייה בידים היכא דדחייה בידים אית ליה מוקצה או דילמא לא שנא אמר ליה אין מוקצה לרבי שמעון אלא כעין שמן שבנר בשעה שהוא דולק ובתרי הכי אמר רב יהודה אמר שמואל אין מוקצה לרבי שמעון אלא גרוגרות וצמוקים בלבד ואיתא נמי בגמרא (שם): דרבי הכי נמי סבירא ליה וכבר כתבו התוספות (מה. ד"ה אלא שמן) דרבי יוחנן הכי נמי סבירא ליה דמסתמא לא פליג על רבי ובסמוך אכתוב שפירש הרמב"ם אין מוקצה בדבר שהוא אוכל אלא גרוגרות וצמוקים וכן נראה מדברי רש"י וכן משמע בגמרא ואמרינן בגמרא (שם) דדוקא גרוגרות וצמוקים אבל אפרסקין וחבושין וכל שאר מיני פירות לית בהו מוקצה לרבי שמעון ופירש רש"י גרוגרות תאנים שמעלה לגג ליבשן ומשנשתהו שם מעט אינם ראויים לאכילה עד שיתייבשו וכן צמוקים דענבים והתוספות (שם ד"ה אלא בגרוגרות) כתבו בירושלמי (ביצה פ"ד ה"א) מפרש שמסריחין בנתיים וכיון שמתקלקלין כל כך אין דעתו לקחתם עד שיתקנו היטב: ואיתא תו בגמרא שם בעא מיניה רבי שמעון בר רבי מרבי פצעילי תמרה לרבי שמעון מהו ופירש רש"י פצעילי תמרה תמרים הלקוטים קודם בישולם וכונסין אותם בסלים והן מתבשלות מאליהן מהו לאכול מהם קודם בישולם מי מודה בהם דמוקצין הן כגרוגרות וצמוקים או לא אמר ליה אין מוקצה לרבי שמעון אלא גרוגרות וצמוקים לבד ופירש רש"י דאיכא תרתי דחינהו בידים ולא חזו וכתבו זה הרי"ף (כא.) והרא"ש (ס' כא) וכן כתב הרמב"ם בפרק כ"ו (ה"ד) וזה לשונו שמן שיוצא מתחת הקורה של בית הבד בשבת וכן תמרים ושקדים המוכנים לסחורה מותר לאכלם בשבת ואפילו אוצר של תבואה או תבואה צבורה מתחיל להסתפק ממנה בשבת שאין שם אוכל שהוא מוקצה בשבת כלל אלא הכל מוכן הוא חוץ מגרוגרות וצמוקים שבמוקצה בזמן שמייבשים אותם הואיל ומסריחין בנתיים ואינם ראויים לאכילה הרי הן אסורין בשבת משום מוקצה. ומה שהתיר בשמן היוצא בבית הבד ובפירות המוכנים לסחורה בסוף פרק קמא (י"ט): אמרינן הכי לרבי שמעון, ודין אוצר של תבואה [שכתב הרמב"ם] נתבאר בריש מפנין (קכז.) ומפורש שם דאין מתחילין האוצר [תחלה] אלא לדבר מצוה ויתבאר בסימן של"ג (קו: ד"ה מי) בסייעתא דשמיא: והא דאין מוקצה לרבי שמעון בדבר מאכל אלא בגרוגרות וצמוקים לבד דוקא בתלוש אבל במידי דמחובר אפילו לרבי שמעון הוי מוקצה ופירש רש"י בפרק אין צדין (ביצה כד: ד"ה אם יש מאותו המין) גבי גוי שהביא דורון לישראל דטעמא משום דדמי לגרוגרות וצמוקים דמדלא לקטינהו מאתמול אקצינהו ולא תחלוך במחובר בין שלו בין של גוי, ונראה לי דטעמא דכיון שעל ידי לקיטתו היו ניתרים ואי לא לקיט להו אסור ליהנות מהם במחובר ומאחר שלא לקטם הוה ליה כאילו דחינהו בידים ופירש שאינו רוצה ליהנות מהם והילכך אפילו לקטן גוי אסורים דהוה ליה מוקצה ומשום הכי גזרו בכל מחובר אפילו היכא שלא היה בידו ללקטן דלא פלוג רבנן: והר"ן כתב שם (יג. ד"ה אמר) שהרז"ה (שם ד"ה והא) כתב על דברי רש"י שלא היה צריך לכך כי ברור הוא דמודה רבי שמעון בכל מוקצה מחמת איסור שאין דעתו עליו כגון כוס וקערה ועששית (שבת מד.) ודבריו נראין לי עיקר אף על פי שחלק עליהם הרמב"ן ז"ל (מלחמות שם) עכ"ל, ונראה דמהני טעמי איכא מוקצה בדבר המחוסר צידה אפילו לרבי שמעון וכמו שיתבאר בסימן תכ"ו [בדק הבית] צריך להעביר הקולמוס על תכ"ו ולכתוב במקומו שכ"ה (צו: ד"ה א"י) ועיין בסימן ש"ח (פא: דיבור ראשון) [עד כאן]: ובנבלה סבר רבי שמעון דמחתיך אותה לכלבים אף על פי שנתנבלה בשבת ובסימן שכ"ד (צד: ד"ה מחתיך) אבאר הטעם בסייעתא דשמיא:

משנה ברורה סימן שח

הנה קודם שנבאר סימן זה אקדים פתיחה קטנה. הנה איסור טלטול מוקצה שגדרו חז"ל כתב הרמב"ם בס"פ כ"ד ז"ל אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול ומפני מה נגעו באיסור זה אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהא הילוך בשבת כהילוך בחול ולא שיחת השבת כשיחת החול שנאמר ודבר דבר ק"ו שלא יהא טלטול בשבת כטלטול בחול כדי שלא יהא כיום חול בעיניו ויבא להגביה ולתקן כלים מפנה לפנה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהם שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטלה טעם שנאמר בתורה למען ינוח ועוד כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהם מעט ויבא לידי מלאכה ועוד מפני שמקצת העם אינם בעלי אומניות אלא בטלים כל ימיהם כגון הטיילין ויושבי קרנות שכל ימיהם הם שובתים ממלאכה ואם יהיה מותר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים נמצא שלא שבת שבייתה הניכרת לפיכך שבייתה בדברים אלו היא שבייתה השווה בכל אדם ומפני דברים אלו נגעו באיסור הטלטול ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הצריך להם כמו שיתבאר עכ"ל. והראב"ד נתן טעם שהוא גדר להוצאה שאם נתיר לטלטל כל דבר יבוא ע"ז גם להוציא מרה"י לרה"ה. ודע דמכאן עד ס"ו ש"ב נתבאר ד' חלקים של מוקצה. חלק אחד מוקצה מחמת חסרון כ"ס דהיינו כלי שאדם מקפיד עליו שלא יפגום ולא יתקלקל. חלק ב' דבר שאינו כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה כגון אבנים וקנים ומעות ועצים וקורות ועפר וחול ומת ובע"ח וגרוגרות וצמוקים שמונחים במקום שמתבישים וכל כיוצא בזה דלא חזי ומקרי מוקצה מחמת גופו. חלק ג' כלי שמלאכתו לאיסור בסעיף ג'. חלק ד' כלי שמלאכתו להיתר ומונח עליו דבר מוקצה ואפילו הוסרו בשבת כיון שהיה עליו בין השמשות מגו דאתקצאי לביה"ש אתקצאי לכולי יומא [ויש עוד ב' חלקים מוקצה אחד דבר שהיה בין השמשות מחובר או מחוסר צידה וזה יתבאר בהלכות יום טוב. שנית מוקצה מחמת מצוה כגון עצי סוכה ונויה ויתבאר אי"ה בהלכות סוכה] וביאור דינים אלו מכאן עד סוף סימן ש"ב כ"כ הב"י ולכן המעיין בסימנים אלו יבין כל דין איזה חלק מוקצה הוא:

ערוך השולחן אורח חיים הלכות שבת סימן שח

סעיף ו

ודבר ידוע שבכל מס' שבת נחלקו ר' יהודה ור"ש במוקצה ונולד דר"י אוסר ור"ש מתיר ואיפסקא הלכתא כר"ש ולדעת הרי"ף והרמב"ם ורוב הפוסקים גם בנוולד קיי"ל כר"ש ולכן לא הזכיר הרמב"ם איסור נולד כלל בשבת וכ"כ הטור בסי' תצ"ה ז"ל ויו"ט החמירו בו יותר מבשבת במוקצה וכו' אלא שרבינו תם היה מחלק לומר שאין הלכה כר"ש אלא במוקצה אבל בנוולד הלכה כר"י עכ"ל וכל רבותינו אין סוברין כן ולכן תראה שהטור וש"ע בסימנים אלו מן ס"ו עד ס"י ש"ג שמדברים מענייני מוקצות לא הזכירו נולד כלל ועוד תראה שבס"ו ש"כ כתבו דיני סחיטת פירות והאיסור מגזירה שמא יסחוט ע"ש ולא הזכירו מטעם נולד וכן בריש ס"ו ש"ב שכתבו ביצה שנולדה בשבת אסור מטעם גזירה דשבת אחר יום טוב ומטעם הכנה כמ"ש שם אבל מטעם נולד לא היה אסור והיינו משום דקיי"ל כר"ש וכדאמרין בשלהי שבת [קנ"ז]. דבכולי שבת הלכתא כר"ש ומיהו בנוולד גמור והיינו דבר חדש שלא היה בעולם כל עיקר מודה ר"ש דאסור [תוספות עירובין מ"ו. ד"ה כל] וביצה חשבינן ישנה בעולם והיינו שהיתה במעי התרנגולת ועכשיו יצאה לחוץ וכן המשקין שהיו בלועים בפירות [כנלע"ד]:

סעיף ז

ואם תשאל כיון דקיי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה א"כ מהו זה דיני מוקצה שאסורים והתשובה על זה דודאי גם ר"ש מודה בהרבה מוקצות כמו מוקצה דבעלי חיים דאמרין [מ"ה:] דגם ר"ש מודה שבחייהן אסורין בטלטול וכן מוקצה דגרוגרות וצמוקים שהניחן לייבש ודחאן בידים מודה [שם] וכן מוקצה דחסרון כ"ס מודה ר"ש [קנ"ז]. וכן דבר שמלאכתו לאיסור לטלטלו מחמה לצל בלי שום צורך מודה ר"ש שאסור [תוס' ל"ו ד"ה הא ר"ש] וכן דבר המסריח אפילו ר"ש מודה שאסור לטלטל [רש"י מ"ו. ד"ה אבל ע"ש] וכן כל דבר שאין תורת כלי עליו כלל כמו צורות ועפר וכל כיוצא באלו מודה ר"ש [שם בגמ' דפריך אלא מעתה כל צורות] כללו של דבר כל דבר שאינו ראוי לשבת כלל כמו בעלי חיים ומעות ונרות וכל מיני מתכיות שאינם כלים וכן מה שיחוס עליהן לבלי להשתמש בהם רק בדברי איסור המיוחדים להם כמו סכין של שחיטה ומסר הגדול וכיוצא בהם וזה נקרא מוקצה מחמת חסרון כ"ס וכן מוקצה דדחייה בידים בכלהו מודה ר"ש:

סעיף ח

אלא מהו זה המוקצות שנחלקו בו ר"י ור"ש והלכה כר"ש זהו בדבר שראוי לתשמיש עתה אלא שיש עליו מוקצה בפועל או בשם כגון מוקצה מחמת מיאוס כמו נר של חרס שהדליקו בו בחול דהוא מאוס וכן מוקצה מחמת אוצר וכן דבר שמלאכתו לאיסור לעשות בו מלאכת היתר ואיפסקא הלכתא כר"ש דדבר שמלאכתו לאיסור מותר לצורך גופו או צורך מקומו ומה שאסור מחמה לצל משום דאין להאדם צורך בזה והוי כצורות ועפר אמנם יש היתר לזה אם ירצה להצילה מהפסד החמה יראה להשתמש בה איזה דבר כמו שיתבאר לפנינו בס"ד [והמג"א סק"ח הביא זה בשם הירושלמי ע"ש] וכן במוכן לאדם אי הוה מוכן לכלבים כגון בהמה בריאה או עוף שמתו בשבת דס"ל לר"י דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דאקצי דעתיה מכלבים ור"ש ס"ל דמותר והלכתא כר"ש ויש שני מוקצות דר"ש מודה בהו במוקצה מחמת מצוה ובבסיס לדבר האסור והיינו הנר בשעה שדולק מפני שהכלי טפל להשלהבת בעודה בו [רש"י מ"ז. ד"ה לדבר] וזהו שאמרו בגמרא [מ"ה.] אין לך מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצות והוקצה לאיסורו כלומר שיש בו שני מוקצות מוקצה מחמת מצוה דנר שבת הוה מצוה ומוקצה מחמת איסורו והיינו שנעשה בסיס להשלהבת שהיא מוקצה גמורה ומזה למדנו כל מיני בסיס לדבר האסור כמו שיתבאר בס"ד:

סעיף ט

האמנם דבר אחד יש שנחלקו ר"י ור"ש והלכה כר"י וביאר הבה"ג הטעם משום דגם ר"מ ס"ל כר"י והו"ל ר"ש יחיד במקום רבים והיינו במוקצה דבין השמשות כגון נר שדלק בין השמשות וכבה דס"ל לר"י מיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא ור"ש ס"ל דכנסתלקה המוקצה מותר ובזה הלכה כר"י וז"ל הבה"ג בפ"ג מה' שבת והיכא דהוה עליה אפרוחין כל בין השמשות אסור לטלטלו כולי יומא מדאיתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא וכו' ולית הלכתא כר"ש בנר שהדליקו בה באותה שבת הואיל ושוו ר"מ ור"י להדדי בכירה והו"ל יחיד במקום רבים עכ"ל וכ"כ שם בפכ"ד דבכולי הלכה כר"ש לבד מזה ע"ש וזהו כללי דיני מוקצה והפרטים יתבאר בסי' אלו בס"ד: